

Відпустки для догляду за дитиною

Віта ПРИХОДЬКО,
приватний адвокат

Відпустка для догляду за дитиною – це соціальна гарантія жінки, яка забезпечує практичну можливість продовження роду, народження та виховання дітей. В Україні в різні часи тривалість відпусток, що надавались для народження та догляду за дитиною, була різною. В цій статті ми розглянемо питання, пов'язані з відпустками для догляду за дитиною на даний час, та, що чекає на жінок у недалекому майбутньому за новим Трудовим кодексом (далі – проект).

Спершу розглянемо питання, які ж відпустки будуть надані жінці, що вирішила народити дитину?

Відповідно до ст. 17 ЗУ «Про відпустки» № 504/96-ВР від 15.11.1996, на підставі медичного висновку жінкам надається оплачувана відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами тривалістю:

- 1) до пологів – 70 календарних днів;
- 2) після пологів – 56 календарних днів (70 календарних днів – у разі народження двох і більше дітей та у разі ускладнення пологів), починаючи з дня пологів.

Тривалість відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами обчислюється сумарно і становить 126 календарних днів (140 календарних днів – у разі народження двох і більше дітей та в разі ускладнення пологів). Вона надається повністю незалежно від кількості днів, фактично використаних до пологів. До відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами власник або уповноважений ним орган зобов'язаний за заявою жінки

приєднати щорічну відпустку незалежно від тривалості її роботи в поточному робочому році (ст. 20 ЗУ «Про відпустки»).

Після закінчення відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами за бажанням жінки їй надається відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку (ч. 1 ст. 18 ЗУ «Про відпустки»). Звертаю увагу, що перебувати у відпустці для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку – це право, а не обов'язок жінки-матері. Для отримання такої відпустки жінці необхідно написати та подати за місцем роботи заяву про надання відпустки (див. додаток 1).

Відпустка для догляду за дитиною може бути використана повністю або частинами також батьком дитини, бабою, дідом чи іншими родичами, які фактично доглядають за дитиною, або особою, яка усиновила чи взяла під опіку дитину, та одним із прийомних батьків. При цьому у відпустці для догляду за дитиною можуть перебувати одночасно не всі родичі,

Додаток 1. Зразок заяви про надання відпустки для догляду за дитиною

Директору ТОВ «Промінь» Сидоренку Петру Петровичу		
головного технолога Петренко Катерини Петрівни		
Товариство з обмеженою відповідальністю «А»		
ЗАЯВА		
м. Київ		№ 20
«20» травня 2013 р.		
Надати юристу 1-ї категорії Івановій Ніні Миколаївні відпустку у зв'язку з усиновленням дитини тривалістю 56 календарних днів починаючи з 1 червня 2013 р.		

перелічені вище, а лише один із них, який фактично доглядає за дитиною. Іншими словами, не можна надати одночасно оплачувані відпустки для догляду за дитиною і матері, і батьку дитини. Відпустка батьку чи родичу, що доглядає за дитиною, надається на підставі довідки з місця роботи (навчання, служби) матері дитини про те, що вона вийшла на роботу до закінчення терміну цієї відпустки і виплату допомоги по догляду за дитиною їй припинено (із зазначенням дати).

Відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку надається за заявою жінки або осіб, зазначених вище, повністю або частково в межах установленого періоду та оформляється наказом (розпорядженням) власника або уповноваженого ним органу.

На випадок, якщо жінка хоче суміщати роботу та догляд за дитиною, законодавець встановив наступну норму.

За бажанням жінки або осіб, зазначених у ч. 3 ст. 18 ЗУ «Про відпустки», у період перебування їх у відпустці для догляду за дитиною вони можуть працювати на умовах неповного робочого часу або вдома. При цьому за ними зберігається право на одержання допомоги в період такої відпустки.

Відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею віку трьох років не надається працівнику, якщо дитина перебуває на державному утриманні, крім прийомних дітей у прийомних сім'ях (ч. 5 ст. 20 ЗУ «Про відпустки»).

Отже, ми встановили, що відпустка для догляду за дитиною надається до досягнення нею трирічного віку. Розглянемо тепер випадки, коли така відпустка надається більшої тривалості.

Розрізняють два види надання відпусток для догляду за дитиною більшої тривалості:

1) відпустки більшої тривалості, що надаються роботодавцем на власний розсуд (це його право надати чи не надати таку відпустку);

2) відпустки більшої тривалості, що надаються роботодавцем в обов'язковому порядку.

Перший вид: Відповідно до ч. 2 ст. 18 ЗУ «Про відпустки», підприємство за рахунок власних коштів може надавати жінкам частково оплачувану відпустку та відпустку без збереження заробітної плати для догляду за дитиною більшої тривалості. Законодавець не обмежив

строк більшої тривалості відпустки, таким чином роботодавець має право самостійно вирішувати це питання.

Другий вид: За бажанням працівника в обов'язковому порядку надається відпустка матері або іншим особам, що мають право на відпустку для догляду за дитиною, в разі якщо дитина потребує домашнього догляду, – тривалістю, визначеною в медичному висновку, але не більш як до досягнення дитиною шестирічного віку, а в разі, якщо дитина хвора на цукровий діабет I типу (інсулінозалежний), – не більш як до досягнення дитиною шістнадцятирічного віку. Слід звернути увагу, що ця відпустка без збереження заробітної плати (п. 3 ч. 1 ст. 25 ЗУ «Про відпустки»).

Відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку та відпустка більшої тривалості без збереження заробітної плати зараховуються як до загального, так і до безперервного стажу роботи і до стажу роботи за спеціальністю. Проте час зазначених відпусток до стажу роботи, що дає право на щорічну відпустку, не зараховується.

Особливості відпусток для догляду за дитиною у випадку усиновлення

Жінкам, які усиновили новонароджених дітей безпосередньо з пологового будинку, надається відпустка з дня усиновлення тривалістю 56 календарних днів (70 календарних днів – при усиновленні двох і більше дітей) з виплатою державної допомоги у встановленому порядку (ч. 1 ст. 182 КЗпПУ). Жінкам, які усиновили дитину віком до трьох років (або одночасно двох і більше дітей), надаються відпустки для догляду за нею в загальному порядку, описаному вище. Особі, яка усиновила дитину з числа дітей-сиріт або дітей, позбавлених батьківського піклування, старше трьох років, надається одноразова оплачувана відпустка у зв'язку з усиновленням дитини тривалістю 56 календарних днів (70 календарних днів – при усиновленні двох і більше дітей) без урахування святкових і неробочих днів після набрання законної сили рішенням про усиновлення дитини. Якщо усиновлювачами є подружжя така відпустка надається одному з них на їх розсуд. Особа, яка усиновила дитину, має право на відпустку у зв'язку з усиновленням дитини за умови, якщо заява про надання відпустки надійшла не пізніше трьох місяців з дня набрання

Додаток 2. Зразок наказу про надання відпустки у зв'язку з усиновленням дитини

Товариство з обмеженою відповідальністю «А»		
«20» травня 2013 р.	НАКАЗ м. Київ	№ 20
<p>1. Надати юристу 1-ї категорії Івановій Ніні Миколаївні відпустку у зв'язку з усиновленням дитини тривалістю 56 календарних днів починаючи з 1 червня 2013 р.</p> <p>Підстави:</p> <p>1. Рішення про усиновлення дитини від 15 травня 2013 р.</p> <p>2. Заява Іванової Н. М. про надання відпустки у зв'язку з усиновленням дитини.</p>		
Директор	підпис	Петров І. І.
З наказом ознайомена юрист 1-ї категорії	підпис	Іванова Н. М.

законної сили рішенням про усиновлення дитини. Відпустка у зв'язку з усиновленням дитини віком старше трьох років надається за заявою особи, яка усиновила дитину, на підставі рішення про усиновлення дитини та оформляється наказом (розпорядженням) власника або уповноваженого ним органу (див. додаток 2).

Крім основної відпустки для догляду за дитиною законодавством також передбачено додаткову відпустку працівникам, які мають дітей. Зокрема, жінці, яка працює і має двох або

всього кодексу, яка містить наступні положення:

Після закінчення відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами жінці за її бажанням надається відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку з виплатою допомоги відповідно до законодавства. Така відпустка надається також жінкам, які усиновили або є опікунами дітей зазначеного віку. На підставі довідки з місця роботи (навчання, служби) матері дитини або іншої жінки, зазначеної в цій статті, про те, що вона вийшла на роботу до досягнення

дитиною трирічного віку і виплату допомоги для догляду за дитиною їй припинено (із зазначенням дати), така відпустка може бути надана батькові дитини чи іншому

члену сім'ї, який фактично здійснює догляд за дитиною. Це положення аналогічне до нині діючого законодавства. Новим є лише те, що відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку надається також опікунам дітей.

Проект Трудового кодексу містить аналогічні норми щодо надання відпустки для догляду за дитиною без збереження заробітної плати більшої тривалості у разі, якщо дитина потребує домашнього догляду. Також жінка матиме право на відпустку тривалістю, визначеною медичним висновком, але не більше ніж до досягнення дитиною шестирічного віку.

Новим в проекті Трудового кодексу є положення, що питання надання відпусток для догляду за дитиною більшої тривалості може вирішуватися колективним договором.

Додаткові відпустки працівникам, які мають дітей, надаються понад щорічні відпустки

більше дітей віком до 15 років, або дитину-інваліда, або яка усиновила дитину, одинокої матері, батьку, який виховує дитину без матері (у тому числі й у разі тривалого перебування матері в лікувальному закладі), а також особі, яка взяла дитину під опіку, чи одному із прийомних батьків надається щорічно додаткова оплачувана відпустка тривалістю 10 календарних днів без урахування святкових і неробочих днів. За наявності декількох підстав для надання цієї відпустки її загальна тривалість не може перевищувати 17 календарних днів (ст. 19 ЗУ «Про відпустки»). Додаткові відпустки працівникам, які мають дітей, надаються понад щорічні відпустки.

Що ж нового містить проект Трудового кодексу? Питання відпусток для догляду за дитиною врегульовані ст. 195 проекту Трудо-